

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for trua naturtyper på Værøy

NIBIO RAPPORT | VOL. 5 | NR. 157 | 2019

Annette Bär & Thomas Holm Carlsen
Avdeling for kulturlandskap og biologisk mangfold, Tjøtta

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for trua naturtyper på Værøy

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Annette Bär & Thomas Holm Carlsen

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
09.12.2019	5/157/2019	Åpen	11423	18/01772
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02457-6	2464-1162	18	2	

OPPDRAUGSGIVER/EMPLOYER:

Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdeling

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Anne Sofie B. Fjeldstad/Kjell Eivind Madsen

STIKKORD/KEYWORDS:

Skjøtsel, kulturlandskap, slåttemark, restaurering, utvalgt naturtype, tilskuddsordning for trua naturtyper, Værøy

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Skjøtselsplanen for Værøy er utført på oppdrag av Fylkesmannen i Nordland. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av den trua naturtypen slåttemark. Den baserer seg på feltbefaring og intervju med brukeren. I tillegg omfatter planen arealer som kan brukes i en framtidig satsing på beite.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av naturtypen. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene.

LAND/COUNTRY:	Norge
FYLKE/COUNTY:	Nordland
KOMMUNE/MUNICIPALITY:	Værøy
STED/LOKALITET:	Værøy: slåttemark 1+2, Heimretussen Ø

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

AVD. LEDER

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Annette Bär

FORSKER

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Skjøtselsplanen for verdifulle naturtyper på Værøy er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland i forbindelse med tilskuddsordning for trua naturtyper. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av den trua naturtypen slåttemark, og er i samsvar med handlingsplanen for Utvalgt naturtype slåttemark (Direktoratet for naturforvaltning 2009). Den baserer seg på feltbefaring og intervjuer med brukere. I tillegg omfatter planen arealer som kan brukes i en framtidig satsing på beite.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av slåttemark i Nord-Norge. Den er en del av skjøtselsplanmalen og er ikke forfattet av undertegnede. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene.

Som vedlegg finnes en beskrivelse av de verdifulle naturtypene som inngår i drifta. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase.

Til skjøtselsplanen følger et veiledningshefte om slåttemark utarbeidet av Miljødirektoratet, samt Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge (Bele et al 2014).

NIBIO takker brukeren Kari-Anne Nilsen, og Hege Sørli for informasjon om brukshistorie, og Fylkesmannen i Nordland for godt samarbeid.

Tjøtta, november 2019

Annette Bär

Prosjektleder
NIBIO, Tjøtta

Innhold

1 Slåttemark i Nord-Norge	5
2 Skjøtselsplan for verdifulle naturtyper på Nordland på Værøy	8
2.1 Innledning.....	9
2.2 Hensyn og prioriteringer	10
2.3 Tradisjonell og nåværende drift	10
2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen	11
2.5 Artsmangfold og eventuelle observerte endringer	11
2.6 Mål for verdifull slåttemark og naturbeitemark.....	12
2.7 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)	12
2.7.1 Slått og beite	12
2.8 Oppfølging av skjøtselsplanen.....	13
2.9 Bilder fra lokaliteten(e).....	14
Referanse.....	18
Vedlegg.....	19
1 Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase	19
1.1 Værøy: slåttemark 1	20
1.2 Værøy: slåttemark 2	23
1.3 Heimretussen Ø.....	26
2 Tiltakslogg, grunneiers notater.....	29

1 Slåttemark i Nord-Norge

Tradisjonelle slåttemarker er naturenger i inn- og utmark med ville plantearter, som har blitt slått for å skaffe vinterfôr til husdyra. Slåttemarkene ble gjerne slått seint i sesongen, etter at de fleste plantene hadde blomstra og satt frø. De er ofte overflatelydda for stein, men har i mindre grad vært oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og er ikke- eller i liten grad gjødsla med tilført husdyr- og kunstgjødsel. Slåttemarkene har tradisjonelt vært høstbeita og kanskje også vårbeita. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer imidlertid fra sted til sted.

Slåttemarkene er ofte urterike (blomsterrike), og omtales gjerne som «blomsterenger». De huser også ofte et stort mangfold av insekter.

Artssammensetningen i slåttemarkene kan variere mye blant annet avhengig av klimaet. Variasjonen i slåttemarksfloraen er stor fra nord til sør og fra kyst til innland i Nord-Norge. Forskjeller i fuktighetsforhold og kalkinnhold i marka påvirker også artssammensetningen sterkt.

Vanlige plantearter i tørre-friske enger er gras og halvgras som engkvein, rødsvingel, gulaks, bakkefrytle, bleikstarr og urter som for eksempel blåklukke, ryllik, følblom, småengkall, hvitmaure, fuglevikke, engsyre, harerug, engsoleie, marikåpe-arter, i høyereliggende områder også snøsøte. I Nordland og Troms er også rødknapp og prestekrage vanlige innslag i tørre slåttemarker, mens silkenellik kan komme inn i Øst-Finnmark.

Slåttemark på Svebakken i Hemnes kommune i Nordland som representerer en tørr-frisk engutforming. Bildet t.h. viser småengkall som gjerne vokser i slike enger.

Foto t.v. Annette Bär og t.h. Ellen Svalheim.

I litt kalkholdige områder kan man finne gras som dunhavre, og i de sørlige delene av Nord-Norge også hjertegras. Ellers på kalk vokser urter som gjeldkarve, fjellflokk, vill-løk, vill-lin, fjellfrøstjerne, gulmaure, (fjell)bakkestjerne, ulike marinøkler og orkideer. Noen av disse står på den norske rødlisten (og er truet) (www.artsdatbanken.no).

I litt fuktigere eng finnes arter som sølvbunke, jåblom, ballblom, skogstorkenebb, rød jonsokblom, marikåper, sibirgrasløk og hvitbladtistel. I fuktigere enger i Finnmark kan man finne østlige arter, foruten silkenellik som nevnt over også finnmarksfrøstjerne, storveronika og russekjeks.

Slåttemark på Kvanndalen i Rana kommune i Nordland. Bilde t.h. viser ballblom som er et vanlig innslag i litt fuktigere eng ved siden av arter som sølvbunke, jåblom, og skogstorkenebb.

Foto t.v. Annette Bär, t.h. Ellen Svalheim.

Slåttemark med silkenellik i Anopset i Porsanger kommune i Finnmark. Bilde t.h viser nærbilde av silkenellik som er en østlig art og stedvis vokser i slåttemarkene i Finnmark.

Begge foto Ingrid Golten.

Hvis slåtteenger blir liggende brakk, blir engene gjerne dominert av noen få, høyvokste arter. Hundekjeks, skogstorkenebb, marikåper og mjødukt er typisk, men også tromsøpalme kan komme inn. I innlandet er store felt av geitrams vanlig der drifta har opphørt, før busker og trær overtar i en senere fase av gjengroingen.

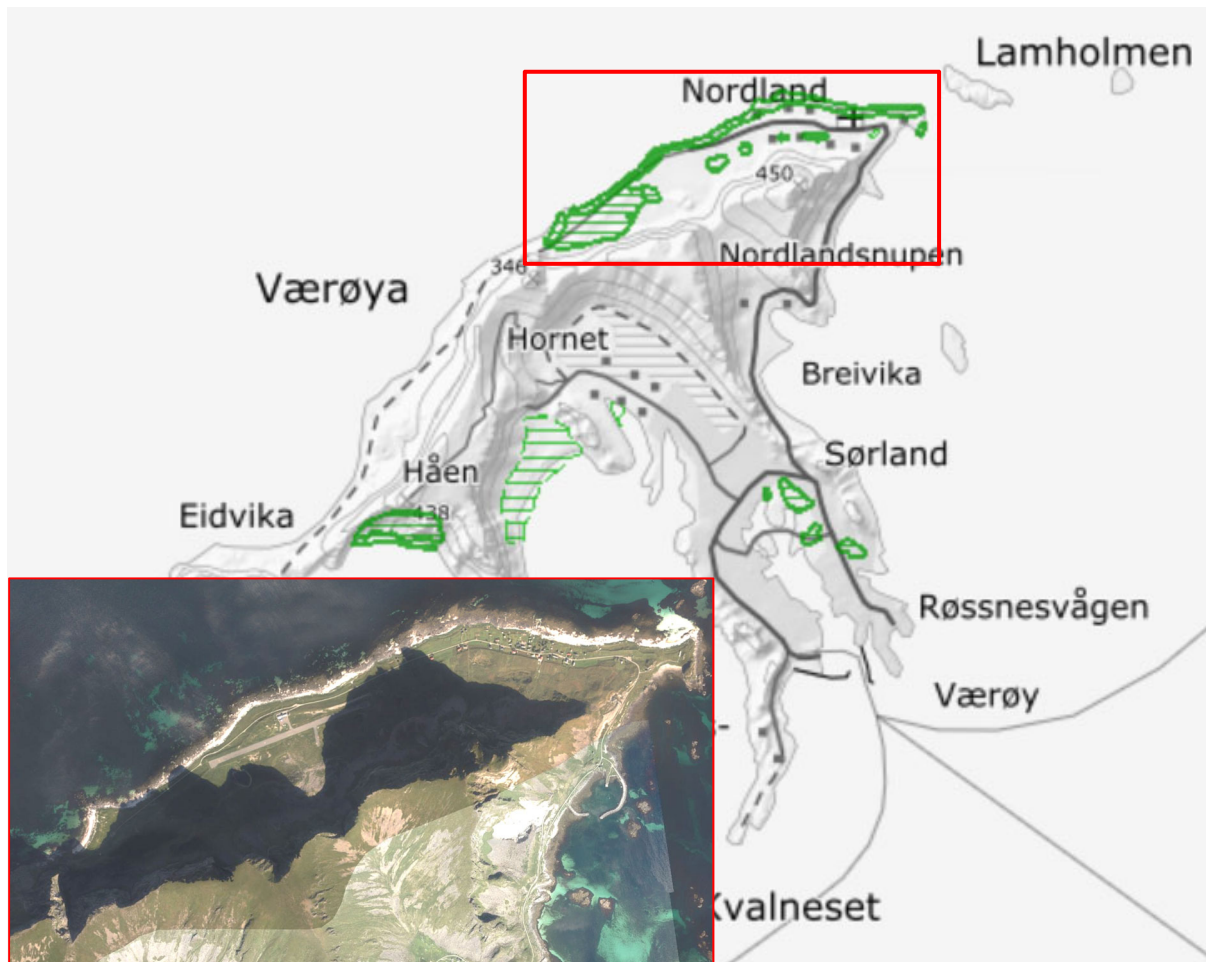
Mange gamle slåttemarkar brukes i dag til beite eller er grodd igjen. «Tradisjonelle» slåttemarkar har derfor blitt svært sjeldne og det er spesielt viktig at gjenværende slåttemarkar holdes i hevd. Generelle restaurerings- og skjøtselstiltak er omtalt i veiledningsheftet, og konkrete råd for skjøtsel av din lokalitet beskrives i denne skjøtelsplanen. Nærmere omtale av ulike plantearter fra engene finnes i Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge (Bele et al. 2014). Mye av denne teksten om slåttemark i Nord-Norge er hentet fra den.

2 Skjøtselsplan for verdifulle naturtyper på Nordland på Værøy

GRUNNEIER: Kjell Rønning		ANSVAR SKJØTSEL: Kari-Anne Nilsen		LOKALITETSVERDI I NATURBASE: Værøy: Slåttemark 1: C-verdi Værøy: Slåttemark 2: C-verdi Heimretussen Ø: B-verdi	
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 08.10.2019			DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): 24.-25.06.2019		
DATO REVIDERING:			DATO BEFARING (REVIDERING):		
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM): April, juni 2019 bruker på telefon 24.-25.06.2019 befaring og intervjuer med ressurspersoner November 2019 Innspill på utkast av skjøtselsplan					
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV : A. Bår				FIRMA: NIBIO	
REVIDERT UTGAVE UTFORMET AV :					
UTM SONE LOKALITET(ER):		NORD:		ØST:	
33 W		7510470		402414	
33 W		7509676		401180	
GNR./BNR.: 17/14, 36,38 (slåttemark) Felles utmark (naturbeitemark)					
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITET:				DEL AV VERNEOMRÅDE:	
Værøy: slåttemark 1		7,8 daa		nei	
Værøy: slåttemark 2		8,2 daa		HVILKET VERN:	
Heimretussen Ø		299,4 daa			
AREAL (ETTER EVENTUELT RESTAURERING):					

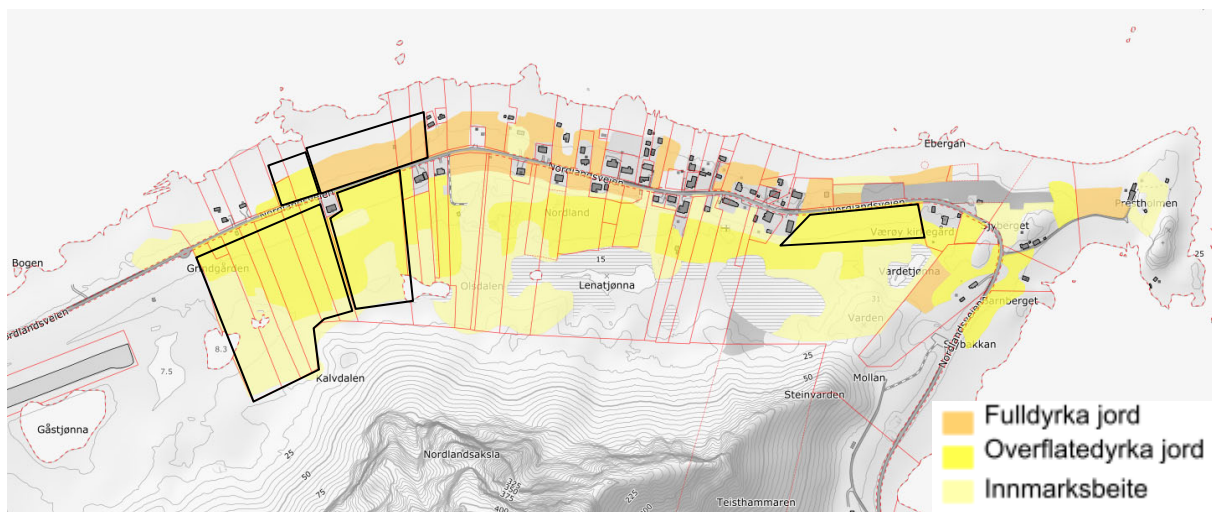
2.1 Innledning

Arealene på nordsida på Værøy har ligget brakk i over 20 år og gjengroing med høystauder er nokså synlig. For omtrent 5 år siden (2015) ble det tatt initiativ lokalt til å slå noen arealer igjen som nå videreføres av en gårdbruker på Røst. I og med at arealene har ligget brakk så lenge, var det behov for kartlegging av artsmangfold, tilstandsvurdering, avgrensning og verdisetting av verdifulle seminaturlige naturtyper som slåttemark og naturbeitemark/sanddyne.

Figur 1. Oversiktskart som viser området på Værøy skjøtselsplanen gjelder for. Verdifulle naturtyper som har vært registrert i naturbasen før kartleggingen i 2019 vises som grønne polygoner.

Både areal som har blitt slått de siste årene og uslåtte teiger langs Nordlandsveien mellom kirkegården i øst og flyplassen i vest ble befart i juni 2019. Figur 2 viser hvilke deler som har blitt slått og hvordan markslagene er kategorisert etter AR5.

Figur 2. Areal som har blitt slått de siste årene er markert med svart. I tillegg vises klassifisering av jordbruksareal jfr markslagkart AR5.

Basert på årets kartlegging og igangsatt bruk av slåtteareal har det blitt avgrenset naturbaselokaliteter som oppfyller verdisetningskriteriene for artsrik slåttemark (se figur 3). I tillegg ble sanddynelokalitetene øst for flyplassen (Heimretussen) rekartlagt og oppdatert med tanke på potensiale som framtidig sauebeite.

Videre i skjøtselsplanen omtales bare slåtte- og beitemarkslokalitetene som er verdisatt. Disse krever visse rammer i driftsform og må oppfylle visse kvaliteter i utformingen for å kunne utløse tilskudd fra tilskuddsordningen for trua naturtyper. Arealer som ikke er avgrenset og verdisatt som naturbaselokaliteter oppfordres til å fortsatt slås og/eller beites for å reversere gjengroingen. Dersom arealene i tillegg ikke gjødsles med kunstgjødsel eller bløt husdyrgjødsel, dyrkes opp og/eller sås inn, kan disse ha potensiale til å bli avgrenset og verdisatt som verdifulle naturtyper om noen år.

2.2 Hensyn og prioriteringer

Slåttemarkene er viktige produksjonsarealer for vinterfôr til sauebesetningen til Kari-Anne Nilsen på Røst. Fôret som pakkes i store rundballer må fraktes med båt til Røst.

2.3 Tradisjonell og nåværende drift

På 1980-tallet var det flere og flere som sluttet med gårdsdrift på Nordland på Værøy. Som følge ble arealene på 1990-tallet ikke lenger slått. I 2001 sluttet også den siste sauebonden på Værøy. I og med arealene er nokså frodige skjer gjengroing raskt. I 2015 ble det tatt initiativ til å slå noen av arealene for å stoppe forfallet. De siste to årene (2017+2018) har Kari-Anne Nilsen fra Røst overtatt slåttejobben og bruker fôret til sauebesetningen sin. Noen kopplam ble også fraktet til Værøy i midten av juli på beite av innmarksareal ved Prestegården. Slåttemarksarealene slås ca. i midten av juli med en 4-hjuls traktor. Graset pakkes i rundballer som senere på året fraktes med båt til Røst.

2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

Arealene som har blitt slått de siste 2-5 år er fremdeles preget av gjengroing og domineres av noen få nitrofile og høyvokste arter som hundekjeks, mjødurt, engmarikåpe, løvetann, skogstorkenebb og enghumleblom. Restaureringen av slåttemarkene går sakte mest sannsynlig på grunn av at arealene er i utgangspunktet frodige og næringsrike. Samtidig har noe av arealet vært fulldyrket eller overflatedyrket som innebærer trolig bruk av kunstgjødsel. Vanligvis anbefales at slike arealer slås to ganger (rundt St. Hans og i siste halvdel i juli) for å utarme jorda raskere. Samtidig forhindres tidlig dominans av høyvokste urter og det legges til rette for at konkurransesvake, lyskrevende og/eller lavvokste seminaturlige arter kan komme raskere tilbake.

I og med at fôrproduksjon på de aktuelle arealene står i fokus og ikke å fremme artsrik slåttemark er det nok ikke realistisk å legge opp til to slåtter i løpet av vekstsesongen. Det er viktig at gras fjernes mest mulig fra området. Det har vært praksis at fôret presses i rundballer etter en kort tørkeperiode.

Under befaringen lå rundballer fra fjorårets slått fremdeles i kanten. Rundballene kan være en potensiell kilde for tilsig av næringsstoffer til enga og det bør derfor unngås lagring i kanten av slåtteareal der artsmangfoldet i enga skal fremmes.

Både artsmangfoldet og grasproduksjon hemmes i partier der mosedekket er tett og det har dannet seg et tykt strølag i bunnen (se bildet i vedlegg). Spesielt arealene mot sjøen med sanddynepåvirkning er utsatt.

Per i dag beites bare et avgrenset område ved Prestegården i øst med kopplam. Disse fraktes først i midten av juli fra Røst til Værøy. Det er et ønske om å kunne beite større områder, spesielt den såkalte Nordlandshagen, der naturbeitemarks-sanddyne lokaliteten er avgrenset. Her er gjerdingen utfordrende og grunn til hvorfor det ikke beites per i dag.

2.5 Artsmangfold og eventuelle observerte endringer

I og med at arealene er frodige og næringsrike, har gjengroing skjedd raskt etter opphørt drift. Selv etter noen år med slått domineres artssammensetningen av nitrofile, høyvokste arter som f.eks. hundekjeks, engmarikåpe, løvetann, skogstorkenebb, enghumleblom og mjødurt.

Et høyere artsmangfold og samtidig innslag av kalkkrevende arter som flekkmarihånd, fjellfrøstjerne, stortvedblad, gjeldkarve, dunhavre m.m. finnes i slåttemark som ligger på nordsida av veien, der kalksandpåvirkningen er større. Andre arter som opptrer med mindre dekning er fuglevikke, rødsvingel, gjerdevikke, ryllik, bakkefrytle, vill-løk, gulflatbelg og småengkall.

Naturbeitemark-sanddyne-lokaliteten (Nordlandshagen) er svært artsrik i brattbakkene, men med minkende artsmangfold og økt andel gras mot fjellet. Registrerte seminaturlige engarter er bl.a. rødsvingel, gulaks, ryllik, blåklokke, tiriltunge, dunhavre, småengkall, harerug, smalkjempe, harerug, karve, fuglevikke, forglemmegei, flekkmarihånd, gjeldkarve, stortvedblad, marinøkkel, øyentrøst. Andre kalkkrevende arter som vokser i lokaliteten er f.eks. bakkestjerne, fjellnøkleblom, grønnkurle, kattedot, gulsildre, rødsildre, fjellsmelle, svartstarr, hårstarr, korallrot, dvergjamne m.m.

2.6 Mål for verdifull slåttemark og naturbeitemark

<p>HOVEDMÅL FOR LOKALITETEN(E):</p> <p>Forbedre tilstanden av slåttemarksareal ved å øke andel og mangfold av seminaturlige engarter, redusere andel gjengroingsarter, utarme lokalitetene for næringsstoff og å skape en jevn slåttemarksstruktur ved videreføring av årlig, sein slått.</p> <p>Se på muligheten for inngjerding og å komme i gang med beiting på flere arealer som f.eks. Nordlandshagen.</p>
<p>EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER:</p> <p>Redusere mosedekket og strølaget i slåttemarkene, spesielt i de arealene nord for veien.</p> <p>Ingen lagring av rundballer i verdifulle slåttemarkslokaliteter.</p>
<p>TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE:</p> <p>Øke andel seminaturlige arter (dekning og antall arter) i slåttemarkene.</p> <p>Andel problemarter som hundekjeks, engmarikåpe, enghumbleblom og skogstorkenebb bør reduseres mest mulig gjennom kontinuerlig, årlig sein slått</p>

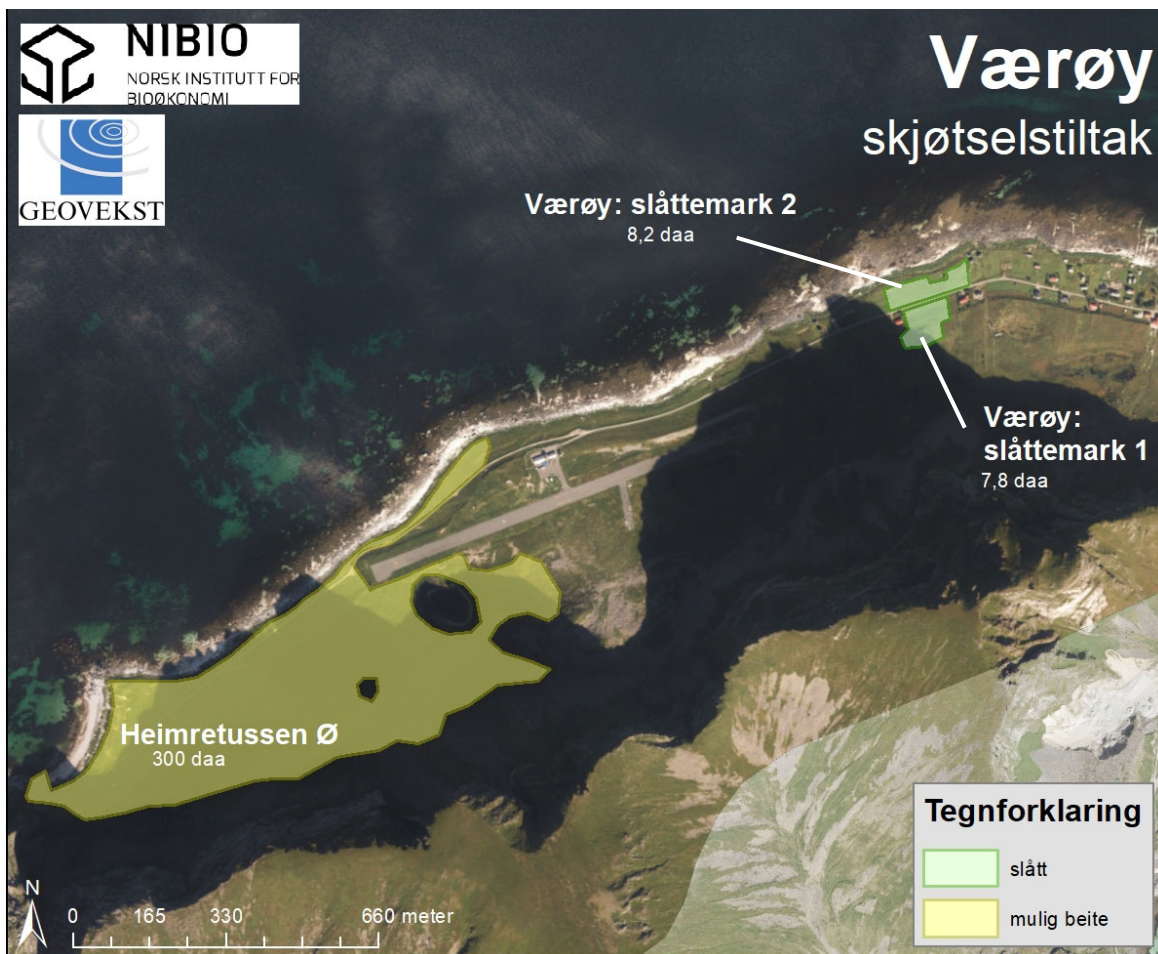
2.7 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

2.7.1 Slått og beite

TILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKE)
Slått med lett 4-hjuls traktor (lett slått) <ul style="list-style-type: none"> - Værøy: slåttemark 1 - Værøy: slåttemark 2 	årlig	7,8 daa 8,2 daa	juli/aug.
Beite med sau <ul style="list-style-type: none"> - beite på areal ved Prestegården (kopplam på innmark) (ikke naturbaselokalitet) - Heimretussen Ø (naturbeitemark/sanddynekompleks) 	årlig Dersom mulig	Ikke målt 300 daa	Lengst mulig om sommeren

Generelt gjelder for skjøtselsslått (for forklaring se veiledningshefte):

- Slåtten bør skje etter at de fleste seminaturlige artene har blomstret og satt frø (som regel ikke før i siste halvdel av juli). Slåttetidspunktet vil variere fra år til år ut fra variasjoner i været og vekstsesongen. Følg derfor med på blomstring og frøsetting!
- Graset bakketørkes 1-3 dager (eller hesjes) før det fjernes fra området.
- Områdene kan slås med liten lett traktor med slåmaskin, tohjuls slåmaskin eller ljà, avhengig av bratthet. Kantklipper med tråd kan benyttes på mindre areal der det er vanskelig å komme til med maskiner.
- Ikke bruk tunge maskiner, spesielt i fuktige partier, som kan påføre komprimering av jorda og kjøreskader.
- Unngå bruk av kunstgjødsel, gylle eller store mengder bløt husdyrgjødsel (se veileder).

Figur 3. Skjøtselstiltak som skal gjennomføres.

2.8 Oppfølging av skjøtelsesplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR:
2025
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER:
GJENNOMFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA:
Transport mellom Røst og Værøy i forbindelse med slått
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNOMFØRE TILTAKENE I SKJØTSELSPLANEN:
Kari-Anne Nilsen

2.9 Bilder fra lokaliteten(e)

Figur 4. Slåttemarka 1.

Foto: A. Bär

Figur 5. Slåttemarka 2.

Foto: A. Bär

Figur 6. Slåttemarka 2.

Foto: A. Bär

Figur 7. Tett mosedekket og en del død gras i bunnen på slåttemarka 2.

Foto: A. Bär

Figur 8. Slåttemarka ved Prestegården har blitt slått i 4-5 år, men som ikke er avgrenset som naturbaselokalitet.

Foto: A. Bär

Figur 9. Naturbeitemark-sandynekompleks Heimretussen Ø.

Foto: A. Bär

Figur 10. Naturbeitemark-sanddynekompleks Heimretussen Ø med blikk vestover.

Foto: A. Bär

Figur 11. Vestre delen av naturbeitemark-sanddynekompleks Heimretussen Ø med blikk nordvestover.

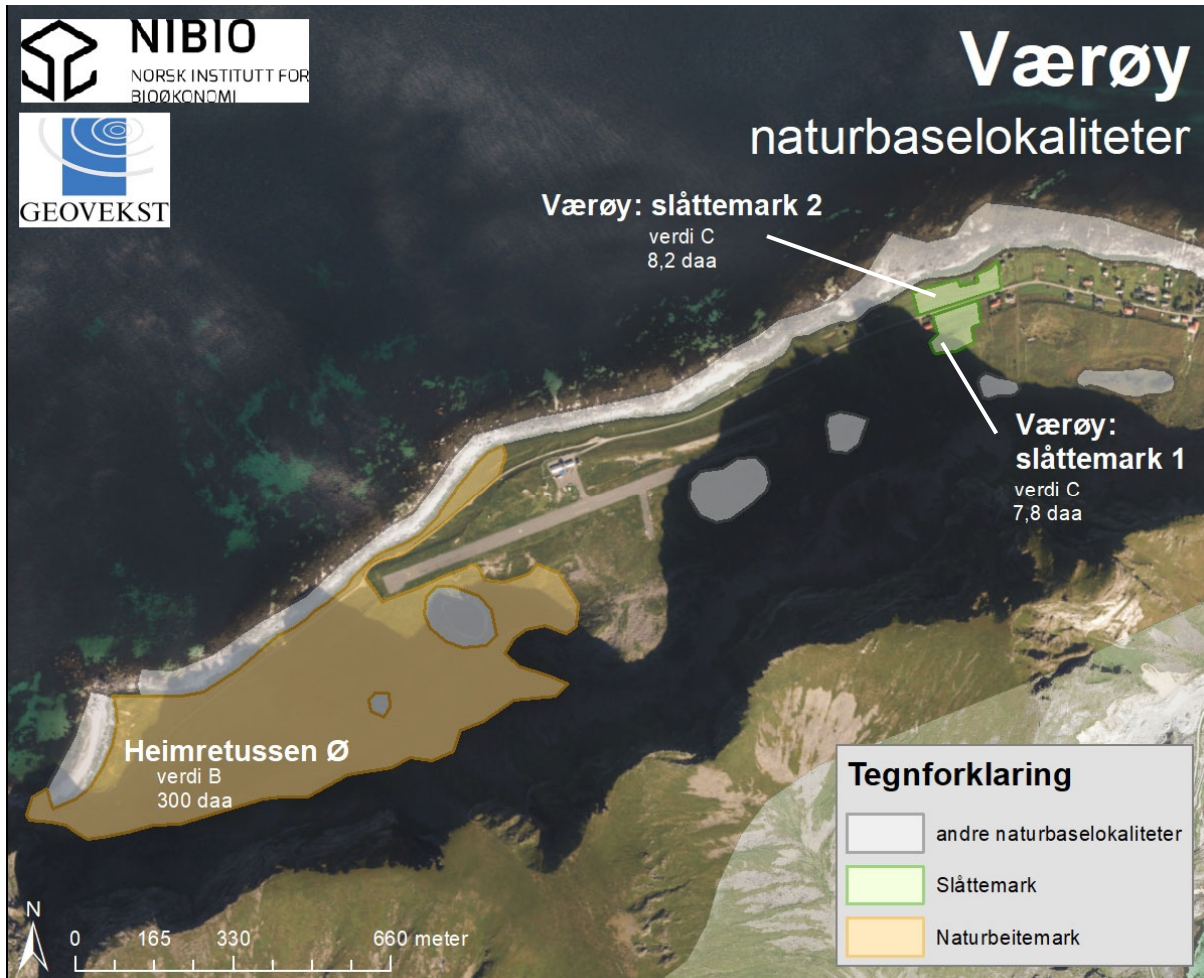
Foto: A. Bär

Referanse

- Bele, B., Norderhaug, A., Alm, T. & Vange, V. 2014. Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge. Bioforsk FOKUS 9 (4). 122 s.
- Blindheim, T., Klepsland, J., Olsen, K.M., Hofton, T.H. & Abel, K. 2008. Naturtypekartlegging i Moskenes og Værøy kommune 2007. BioFokus-rapport 2008-14.
- Direktoratet for naturforvaltning 2009. Handlingsplan for slåttemark. DN-rapport 2009-6. 60 s.
- Strann, K.-B., Frivoll, V. & Johnsen, T.V. 2006. Viltkartlegging. Værøy kommune. NINA Rapport 136. 25 s.

Vedlegg

1 Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase

Figur 12. Eksisterende og nye naturbaselokaliteter på Nordland/Værøy.

1.1 Værøy: slåttemark 1

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Værøy: slåttemark 1		Kommune Værøy	Områdenr. 185700001				
ID i Naturbase	*Registrert i felt av: Annette Bär & Thomas H. Carlsen		Dato: 25.06.2019				
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige)			Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -				
Hovednaturtype: Slåttemark – D01, 100 % Tilleggsnaturtyper:		Utforminger: Frisk fattigeng – D0104, 50 % Frisk næringsrik "gammeleng" – D0114, 50%					
Verdi (A, B, C): C		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:	
< 20 m	x	God		Slått	x	Torvtekt	G4 – Frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulakseng G14 – Frisk, næringsrik "gammeleng"
20 – 50 m		Svak		Beite		Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig	x	Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

De gamle innmarksarealene på Nordland på Værøy ble befart og kartlagt i forbindelse med at noen arealer har blitt tatt i bruk igjen. Derfor har det vært behov for å vurdere tilstand og avgrense verdifulle seminaturlige naturtyper som er i bruk i dag samt å utarbeide skjøtselsplan for disse. Befaringen ble gjennomført den 24/25. juni 2019 av Annette Bär og Thomas H. Carlsen, NIBIO.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Slåttemarka på 7,8 daa ligger på sørsiden av veien mellom Prestegården i øst og lufthavn i vest. Arealet ligger mellom bebyggelse og på gamle havavsetninger som danner en smal stripe mellom havet og de bratte fjellsidene til Nordlandsaksla. I nord grenser lokaliteten til en annen slåttemarkslokalitet, bare adskilt av veien.

Værøy ligger i mellomboreal sone med kjølige somre og milde vintre. Berggrunnen består av diorittisk til granittisk gneis.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten er en slåttemark (D01) med utforminger frisk fattigeng (D0104) og frisk, næringsrik «Gammeleng» (D0114).

Artsmangfold

Artsmangfoldet er begrenset på grunn av gjengroingspreget. Selv etter noen år med slått domineres artssammensetningen fremdeles av hundekjeks, engmarikåpe, løvetann, skogstorkenebb, enghumleblom og mjødukt. I åpninger finnes innslag av mer lavvokste seminaturlige arter som fuglevikke, rødsvingel, gjerdevikke, ryllik, bakkefrytle, gulflatbelg og småengkall.

Bruk, tilstand og påvirkning

På 1980-tallet var det flere og flere som sluttet med gårdsdrift på Nordland på Værøy. Som følge ble arealene på 1990-tallet ikke lenger slått. Siden arealene er nokså frodige skjer gjengroing raskt. I 2015 ble det tatt initiativ til å slå for å holde landskapet åpent. Restaureringen går sakte mest sannsynlig på grunn av at arealene er i utgangspunktet frodige. Samtidig har noe av arealet vært overflatedyrket som kan innebære bruk av kunstgjødsel.

De siste to årene (2017 og 2018) har en gårdbruker fra Røst overtatt slåttejollen. Slåttemarkslokaliteten slås én gang ca. i midten av juli med en 4-hjuls traktor. Fôret pakkes i rundballer som senere på året fraktes med båt til Røst.

Fremmede arter

Ingen registrert.

Skjøtsel og hensyn

I og med at fôrproduksjon på lokaliteten står i fokus og ikke å fremme artsrik slåttemark er det nok ikke realistisk å legge opp til to slåtter (restaureringsregime) i løpet av vekstsesongen. Derfor anbefales å fortsette med én slått ca i midten av juli. Det er viktig at gras fjernes mest mulig fra området. Det

har vært praksis at fôret presses i rundballer etter en kort tørkeperiode. Det bør unngås at rundballer lagres i eller i kanten av slåttemarka da de kan være en potensiell kilde for tilsig av næringsstoffer til enga.

Del av helhetlig landskap

Landskapet på nordsida av Værøy er storslagent med bratte fjell og en smal stripe med strandavsetning mot havet der folk bosatte seg og drev landbruk i gamle dager. Nå viser kulturlandskapet tegn til forfall siden de fleste arealene ikke lenger er i bruk og gror igjen.

Verdibegrunnelse

Lokaliteten er preget av gjengroing til tross for gjenopptatt slått. Artsmangfoldet er derfor begrenset men har potensiale til å øke når arealet utarmes i større grad gjennom kontinuerlig slått og fjerning av graset. Da vil andel av gjengroingsarter gå tilbake. Lokaliteten er middels stor. Med bakgrunn i dagens tilstand og hevdstatus vurderes enga å ha lokal verdi (C). Kontinuerlig slått og fjerning av graset uten tilførsel av gjødsel vil trolig øke artsmangfoldet og dermed lokalitetens betydning som verdifull slåttmark i framtida.

1.2 Værøy: slåttemark 2

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Værøy: slåttemark 2		Kommune Værøy	Områdenr. 185700002
ID i Naturbase	*Registrert i felt av: Annette Bär & Thomas H. Carlsen		Dato: 25.06.2019
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige)			Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -
Hovednaturtype: Slåttemark – D01, 100 % Tilleggsnaturtyper:		Utforminger: Frisk fattigeng – D0104, 60 % Frisk næringsrik "gammeleng" – D0114, 40%	
Verdi (A, B, C): C		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder	
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)			
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd	Bruk (nå):
< 20 m	x	God	Slått x Torvtekt
20 – 50 m		Svak	Beite Brenning
50-100 m		Ingen	Pløying Park/hagestell
> 100 m		Gjengrodd	Gjødsling
		Dårlig x	Lauving
			Vegetasjonstyper: G4 – Frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulakseng G14 – Frisk, næringsrik "gammeleng"

Områdebeskrivelse

Innledning

De gamle innmarksarealene på Nordland på Værøy ble befart og kartlagt i forbindelse med at noen arealer har blitt tatt i bruk igjen. Derfor har det vært behov for å vurdere tilstand og avgrense verdifulle seminaturlige naturtyper som er i bruk i dag samt å utarbeide skjøtselsplan for disse. Befaringen ble gjennomført den 24/25. juni 2019 av Annette Bär og Thomas H. Carlsen, NIBIO.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Slåttemarka på 8,2 daa ligger på nordsiden av veien mellom Prestegården i øst og lufthavn i vest. Arealet ligger på gamle havavsetninger som danner en smal stripe mellom havet og de bratte fjellsidene til Nordlandsaksla. I sør grenser lokaliteten til en annen slåttemarkslokalitet, bare delt av veien. Slåttemarka er noe påvirket av skjellsand.

Værøy ligger i mellomboreal sone med kjølige somre og milde vintre. Berggrunnen består av diorittisk til granittisk gneis.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten er en slåttemark (D01) med utforminger frisk fattigeng (D0104) og frisk, næringsrik «Gammeleng» (D0114).

Artsmangfold

Artsmangfoldet er begrenset på grunn av gjengroingspreget. Selv etter noen år med slått domineres artssammensetningen av hundekjeks, engmarikåpe, løvetann, skogstorkenebb, enghumbleblom og mjødukt. Både arts- og grasproduksjon er redusert i partier der mosedeppet er tett og der det har dannet seg et tykt lag av død gras på bunn. I åpninger øker arts- og grasproduksjonen da også kalksandpåvirkningen er sterkere. Her finnes det innslag av kalkkrevende arter som flekkmariehånd, fjellfrøstjerne, stortvedblad, gjeldkarve og dunhavre. Andre arter som opptrer med mindre dekning er fuglevikke, rødsvingel, gjerdevikke, ryllik, bakkefrytle, vill-løk, gulflatbelg og småengkall.

Bruk, tilstand og påvirkning

På 1980-tallet var det flere og flere som sluttet med gårdsdrift på Nordland på Værøy. Som følge ble arealene på 1990-tallet ikke lenger slått. Siden arealene er nokså frodige skjer gjengroing raskt. I 2015 ble det tatt initiativ til å slå for å holde landskapet åpent. Restaureringen går sakte mest sannsynlig på grunn av at arealene er i utgangspunktet frodige. Samtidig har noe av arealet vært fulldyrket eller overflatedyrket som også kan innebære bruk av kunstgjødsel.

De siste to årene (2017 og 2018) har en gårdbruker fra Røst overtatt slåttejobern. Slåttemarkslokaliteten slås én gang ca. i midten av juli med en 4-hjuls traktor. Fôret pakkes i rundballer som senere på året fraktes med båt til Røst.

Fremmede arter

Ingen registrert.

Skjøtsel og hensyn

I og med at fôrproduksjon på lokaliteten står i fokus og ikke å fremme artsrik slåttemark er det nok ikke realistisk å legge opp til to slåtter (restaureringsregime) i løpet av vekstsesongen. Derfor anbefales å fortsette med én slått ca i midten av juli. Det har vært praksis at fôret presses i rundballer etter en kort tørkeperiode. Det bør unngås at rundballer lagres i eller i kanten av slåttemarka da de kan være en potensiell kilde for tilsig av næringsstoffer til enga.

Det anbefales å fjerne mest mulig gras under slått og innsamling av graset for å forhindre at det dannes tykke lag med død gras. Flekkvis åpning av mosedekket gjennom bruk av harv vil fremme grasproduksjon og økt artsmangfold uten å eksponere kalksand for erosjon.

Del av helhetlig landskap

Landskapet på nordsida av Værøy er storslagent med bratte fjell og en smal strandavsetning mot havet der folk bosatte seg og drev landbruk i gamle dager. Nå viser kulturlandskapet tegn til forfall siden de fleste arealene ikke lenger er i bruk og gror igjen.

Verdibegrunnelse

Lokaliteten er preget av gjengroing til tross for gjenopptatt slått. Artsmangfoldet er derfor begrenset men har potensiale til å øke når mosedekke strølaget i bunnen fjernes etter hvert. Lokaliteten er middels stor. Med bakgrunn i dagens tilstand og hevdstatus vurderes enga å ha lokal verdi (C). Kontinuerlig slått og fjerning av graset uten tilførsel av gjødsel vil trolig øke artsmangfoldet og dermed lokalitetens betydning som verdifull slåttmark.

1.3 Heimretussen Ø

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Heimretussen Ø		Kommune Værøy		Områdenr. 185700003			
ID i Naturbase BN00046713 (sanddyne)		*Registrert i felt av: Annette Bär & Thomas H. Carlsen		Dato: 25.06.2019			
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Blindheim m.fl. 2008. Naturtypekartlegging i Moskenes og Værøy kommune 2007. BioFokus-rapport 2008-14				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -			
Hovednaturtype: Naturbeitemark – D04, 70 % Tilleggsnaturtyper: Sanddyne – G03, 30 %			Utforminger: Svak lågurtbeiteeng– D0404, 20 % Lågurtbeiteeng - D0416, 50 % Dyneeng og dynehei - G0302, 30 %				
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:	
< 20 m	x	God		Slått		Torvtekt	G4 – Frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulakseng G7 – frisk/tørr middels baserik eng G10 - Hestahavreeng W2 – Dyneeng og dynehei
20 – 50 m		Svak		Beite		Brenning	
50-100 m		Ingen	x	Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

De gamle inn- og utmarksarealene på Nordland på Værøy ble befart og kartlagt i forbindelse med at noen arealer har blitt tatt i bruk igjen. Derfor har det vært behov for å vurdere tilstand og avgrense verdifulle seminaturlige naturtyper som er i bruk i dag eller ønskes tas i bruk som denne naturbeitemarklokaliteten. For disse arealene skulle det utarbeides skjøtselsplan for. Naturbeitemark-sanddynekomplekset ble kartlagt tidligere i forbindelse med naturtypekartlegging i Moskenes og Værøy kommune i 2007 (Blindheim m.fl. 2008).

Under befaringen 24./25. juni 2019 av Annette Bär og Thomas H. Carlsen, NIBIO ble avgrensningen revidert, og nåværende status for artsmangfoldet og tilstand registrert. Området ble omklassifisert fra sanddynemark til naturbeitemark.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Lokaliteten omfatter den søndre, best utviklete og vegetasjonsmessig rikeste delen av naturbeitemark-sanddynelandskapet. Lokaliteten strekker seg fra sandtrendene innenfor tidevannsbeltet til rasmarene under fjellsidene mot øst. Den grenser mot sand- og grusstrand-lokaliteter i vest og nord og omslutter to dammer.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten er en naturbeitemark-sanddynekompleks (D04/G03). Utformingene varierer i forhold til sandpåvirkningsgrad og bratthet i terrenget. Av utforminger finnes svak lågurtbeiteeng (D0404), Lågurtbeiteeng (D0416) og Dyneeng og dynehei (G0302). Av vegetasjonstyper ble det registrert frisk fattigeng (G4), frisk/tørr middels baserik eng (G7), hestehavreeng (G10) og dyneeng og dynehei (W2).

Artsmangfold

Stabile og fuktige områder spesielt lenger inn mot fjellet preges av en mer artsfattig, og flekkvis frodig vegetasjon med bl.a. engkvein, sølvbunke, hundekjeks, marikåpe coll., skogstorkenebb, mjørdurt, engsoleie, fuglevikke og hestehavre. Spesielt i de bratte skråningene brytes denne vegetasjonen opp av mer kortvokst og urterik vegetasjon med arter som småengkall, gulaks, blåknapp, fjelløyentrøst, blåklokke, tiriltunge, rynkevier, gjeldkarve, flekkmure, dvergjamne, fjellrundskolm, blåkoll, fjellmarikåpe, fjellbakkestjerne, svartstarr, marinøkkel, fjellnøkleblom m.fl. Disse partiene er svært artsrike. På vindutsatte, noe eroderte partier med tydelig flygesandpåvirkning opptrer reinrose, rødsildre, grønkurle, kattedot, hårstarr m.fl.. Under befaringen i 2007 ble det registrert beitemarkssoppen kjeglevokssopp og den noe kalkkrevende laven jordgrye *Collema tenax*.

Bruk, tilstand og påvirkning

Lokaliteten ble tidligere benyttet til beite, trolig også slått. Det er et ønske om å få i gang beiting med sau igjen, men gjerding er utfordrende. Uten beiting har arter som hundekjeks, enghumleblom og mjørdurt økt i dekningsgrad og spredd seg i og fra de frodige partiene. Brattbakkene med et vist grad av flygesandpåvirkning har fremdeles et høyt artsmangfold med kortvokste og konkurransesvake karplantene. Gjenopptak av tradisjonell bruk vurderes som positivt.

Tekniske inngrep innenfor avgrensningen omfatter en smal grusvei, og i nordøst berører Værøy lufthavn naturtypen noe. Deler av området brukes av turister til camping.

Fremmede arter

Ingen registrert.

Skjøtsel og hensyn

Området skjøttes ikke per dags dato. Det er et ønske om å få området beitet av sau som da krever at det settes opp gjerde. Beiting må i så fall være forenelig med dagens bruk som friluftsområde.

Del av helhetlig landskap

Landskapet på nordsida av Værøy er storslagent med bratte fjell og en smal strandavsetning mot havet der folk bosatte seg og drev landbruk i gamle dager. Nå viser kulturlandskapet tegn til forfall siden de fleste arealene ikke lenger er i bruk og gror igjen. Nordlandshagen er også registrert som prioritert, svært viktig viltområde.

Verdibegrunnelse

Lokaliteten er godt utformet og stor, og utgjør sammen med sandstrendene et helhetlig og lite negativt påvirket naturbeitemark-sanddyne landskap med store naturverdier. Artsinventaret er rimelig høyt i mindre partier, men ellers mer artsfattig, til dels frodig. Lokaliteten er avhengig av skjøtsel for å begrense spredning av gjengroingsarter og å bevare artsinventaret med mange seminaturlige arter tilstede. Lokaliteten vurderes derfor som regionalt viktig, B verdi.

2 Tiltakslogg, grunneiers notater

Her er det plass for grunneier å føre inn egne notater som gjelder gjennomføring av tiltakene.

AREAL/DELOMRÅDE	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVERK/ TIMER	ÅR

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.